

YAZISIZ

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

Universite kütüphanesinin kurtarılması ve İstanbul'un ve Üniversite'nin şanına lâyık bir kütüphane yapılması için Üniversite organları ellerinden geleni yapmışlar, fakat dış etkiler yüzünden senelerce bu teşebbüsler gerçekleşmemiş ve durum günden güne ağırlaşmıştır... 1961 ve 1962'de 12 milyon liralık istimlâkten sonra projesi de hazırlanan Üniversite Kütüphanesi inşaatına bugüne kadar hâlâ başlanmamıştır...

Universite Kütüphanesi

İSTANBUL Üniversitesinin Fakülte, Enstitü ve Seminer Kütüphanelerinden başka sayı itibarıyla az, fakat değer itibarıyla para ile ölçülemeyecek bir umumî kütüphanesi vardır. Gene bu mahiyette İbnül-Emin Mahmut Kemal Kütüphanesi gibi dünya çapında emsalsiz değerli el yazması kitapları ve belgeleri ihtiva eden bâzı özel kütüphaneler de mevcuttur. Fakat merkezî bir kütüphane binası, buna göre bir teşkilâtı bulunmadığı için, umumî bir katalogu mevcut olmadığı gibi, bunlardan faydalanmak da hemen hemen imkânsızdır.

Sayın Rektör 13 ocak günkü gazetelerde yayınlanan beyanatlarıyla Üniversite Umumî Kütüphanesinin bu korkunç ve acınacak haline temas etmekte, bu kütüphanede bulunan değerli ve hattâ misli bulunmayan kitapların çürüme tehlikesine mâruz olduğunu belirtmektedir.

YIKILMA TEHLİKESİ

Sayın Rektörün bu çok önemli konu üzerine eğilmesini memnunlukla karşılamak ve kendisine teşekkür etmek mümkün değil. Hattâ bu noktadaki endişelerine başkalarını da ilâve etmek lâzımdır: Bu kitapların bulunduğu binanın yıkılma tehlikesine mâruz olduğuna dair uzmanların verdiği üç rapor vardır. Bu raporların verdiği endişe üzerine hiç olmazsa kitapları muhafaza edebilmek için başka yere nakli düşünülmüş, hattâ buna kısmen de teşebbüs edilmiş, fakat binanın sağlamlığı iddia edilmesinin üzerine tekrar inceleme yapılmış, yalnız bir uzman böyle bir tehlikenin bulunmadığını belirtmiş, çatlaklara konulan camlarla, geçirilen zelleleler de bu azınlık raporunu teyid etmekle beraber gene bu binanın tâmiri ve tanzimi cihetine gidilememiştir.

Sayın Rektör tehlikeyi belirtmekle beraber, bu tehlikeye karşı Üniversitenin ne gibi teşebbüslere giriştiğini ve bu teşebbüslere ne suretle edildiğine dair bir açıklama yapmamakla âdetâ bu işte Üniversiteyi sorumlu göstermektedir. Halbuki Üniversite Kütüphanesinin kurtarılması ve İstanbul'un ve Üniversitesinin şanına lâyık bir kütüphane yapılması için Üniversite organları ellerinden geleni yapmışlar, fakat dış etkiler yüzünden senelerce bu teşebbüsler gerçekleşmemiş ve durum günden güne ağırlaşmıştır. Sayın Rektörün bu noktalara da değinmesi ve umumî efkâr karşısında gerçek sorumluları ortaya çıkarması beklenirdi. Bu noktaya değinmemeleriyle her bunalımdan yalnız Üniversiteyi sorumlu göstermek isteyenlere bir imkân daha vermiş ve umumî efkârı gene Üniversite aleyhine düşünmeye mecbur bırakmış oldukları için bu kütüphaneye meselesini bir açıklığa kavuşturmayı lüzumlu gördüm.

1933 TEDBİRLERİ...

Universite kütüphanesi meselesi 1933 yıllarından evvel ortaya çıkmıştır. Bundan önce fakültelerin gayet kısır birer kütüphaneleri vardı. Üniversite Zeynep Hanım Konağında başka eski Harbiye Nezareti olan bugünkü merkez binasına yerleştikten sonra kütüphanecilikte merkezî sistem uygulanmak istenmiş ve eski değerli mimarlarımızdan sonuncusu sayılabileceğimiz Mimar Kemalettin Beyin Türk mimarisi üslûbunda yapmış olduğu güzel bir bina olan eski «Medresetül Kuzat» binası da Üniversiteye verilerek umumî kütüphanenin burada kurulması düşünülmüştü. Bu kütüphanenin binasına asıl mesleği mimarlık olan rahmetli Fehmi Karatay getirilmiş ve kendisi Avrupa'ya gönderilerek

Yazan:

Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami ONAR

(İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi)

kütüphanecilikte ihtisas yapması sağlanmış ve bu değerli zatın himmeti ile bu binada küçük, fakat değer itibarıyla büyük bir kütüphane kurulmuştur.

1933 reformundan sonra bu kütüphanenin bir Üniversite kütüphanesi olarak gelişmediği, kütüphane müdürünün ansiklopedik malûmatı sayesinde umumî konularda çok değerli kitaplar ve mecmualar getirilmekle beraber fakültelerin bu umumî kütüphane ile ilgilenmeyerek kendi bünyeleri içinde fakülte ve hattâ enstitü ve seminer kütüphanelerini kurmak eğilimi gösterdikleri görülmüştür. Buna rağmen özel bir kanun gereği olarak ilkedey yayımlanan her kitap ve dergiden birer nüsha bu kütüphaneye gönderildiği için kütüphanedeki kitap hacmi günden güne artmış ve bina da artık bu kitapları taşıyamaz hale gelmiştir. Bu durum karşısında asıl değerli kitaplardan istifade etmek isteyenlerin oturabileceği sahalar birer depo haline geldiği gibi, kütüphane binası da bir Üniversite kütüphanesi mahiyetini kaybederek Karagöz gazetesinden ilkökul kitaplarına kadar Üniversiteyle ilgisi olmayan bir takım kitap ve dergilerin deposu haline gelmiştir.

1946'DAKİ KAYGILAR

1946'dan sonra kütüphanelerde uygulanacak sistem üzerinde tekrar düşünmek zorunluğuna ortaya çıkmıştır. İngiltere'nin ve Amerika'nın birçok üniversitelerinde umumî kütüphane ile fakülte kütüphaneleri arasında nasıl bir işbölümü yapıldığını ve ne gibi bir kriter uygulandığını şahsen inceledim ve bu hususta kesin bir kriterin bulunmadığını gördüm. Birçok yerlerde aynı kitapları fakülte kütüphaneleri, umumî kütüphanesinde ve hattâ enstitü ve seminer kütüphanelerinde bulundurulmak suretiyle bunlardan faydalanma imkânının genişletildiğini gördüm. Böyle bir amprik sistemin bizde uygulanması para ve yer bakımından imkânsızdır.

Bu durum karşısında ansiklopedik mahiyetteki kitaplarla özel bir değer taşıyan kitapların umumî kütüphanede muhafaza edilmesini, fakülteleri ilgilendiren ve anal, eski basılıları bu kütüphanede kalan eserlerin de fakültelere devri ve fakülte kütüphanelerinin takviyesi, ilkökul kitapları, Karagöz gazetesi koleksiyonu gibi genel mahiyetteki eserlerin de ileride kurulacak bir şehir ve üniversite kütüphanesine verilmesi için simdilik sandıklarda ve depolarda muhafazasını uygun buldum. Bu düşünce şahsına ve ihtisasına çok değer verdiğim kütüphaneye müdürü ve gene değerli birçok avdın tarafında kütüphanenin hâlini temsil ve dağıtılmasına müncer olacağı tarzında telâkki olundu ve yeni bir kütüphane

binası yapılması istendi. O günkü şartlar içerisinde yer ve para bakımından bunu gerçekleştirme imkânı yoktu.

Bununla beraber o günün çok değerli Vali ve Belediye Reisi olan rahmetli Lütfü Kırdar ile bir şehir ve üniversite kütüphanesi yapılması hususunda muhtabakata varıldı. Yer olarak da bugünkü kütüphanenin bulunduğu Takvimhane Caddesi seçildi. Bu suretle yeni bina eskisinin devamı olacaktır. Zaten Üniversitenin gelişme sahası olarak da çok büyük tarihi değeri olan Süleymaniye medreseleriyle Üniversite civarı seçilmiş ve bu da Senatonun oybirliğiyle aldığı bir kararla hükümete ve belediyeye de arz edilmişti. Bu plân rahmetli Lütfü Kırdar ayrıldıktan sonra hiç nazara alınmadı ve bu sahalarda inşaat ruhsatları verildi ve istimlâk yoluna da gidilmedi. Hattâ Prost plânında bile bu mesele öngörülmedi, fakat burada bir kütüphane kurulması ve Üniversitenin bu sahada gelişerek Süleymaniye medreselerinin de Üniversiteye eklenmesi Kırdar, Prost ve Üniversite arasında kararlaştırılmış bulunuyordu.

1959'da durumun daha ağırlaştığını gördük: Kütüphane binası artık girilmez ve faydalanılması gayet güç bir depo haline almıştı; tamiri de istenildiği zaman, binanın çatlamış olduğuna dair üstüste üç rapor verilmişti. Kırdar'dan sonra inşaat sahasında büyük bir hastahane yapımına izin verilmiş ve hastahane de inşa edilmişti.

12 MİLYONA

RAĞMEN

Bu defa en büyük yardımı ve anlayışı 1961 BMM Bütçe Encümeni gösterdi: Üniversite binalarının ve umumî kütüphanesinin inşası için 5 milyon TL. sı istimlâk ve 2 milyon TL. da plân ödeneğini Rektörün talebi üzerine hiçbir itirazda bulunmadan kabul etti ve maliye de buna yardımcı oldu. Ertesi yıl da 5 milyon TL. daha verildi. İstanbul Üniversitesinin, komisyon ve Meclisin bu anlayış ve yardımına karşı bir şükran hissi duyması çok haklı olur.

Üniversite organları derhal teşebbüse geçtiler. Hasan Paşa Medresesi ve Beyazıt Hamamı ile Beyazıt Medresesi arasındaki, bir tarafı Vezneçiler Caddesi, bir tarafı da Ordu Caddesi olan bu kütüphane için uygun görüldü. Zaten TBMM'de de kütüphanenin burada yapılacağı belirtilmişti. Gerekli istimlâklar bir yıl içinde yapıldı. Gene aynı yıl içerisinde kütüphaneler, eski eserler uzmanlarından ve mimarlardan mürettep bir heyet, yapılacak kütüphanenin ana hatlarını tesbit etti. O sahada bulunan elektrik tesisleri için de Elektrik İdaresi temsilcileriyle

anlaşmaya varıldı ve yapılacak binanın zemin katında kendilerine bir kısım tahsis edildi. Bundan sonra bir jüri heyeti kurularak yarışma açıldı, mimari proje de bu yarışma ile hazırlanarak jüriye kabul edildi. Beyazıt'taki tarihi hamam da kütüphanenin teşhir salonu yapılmak suretiyle değerlendirilerek muhafaza ediliyordu. Bu proje Anıtlar Komisyonu tarafından da takdirle karşılandı ve kabul edildi.

Fakat bu kadar esaslı hazırlanmış olan bir proje o zamanki Belediye Meclisi İmar Komisyonu Başkanı tarafından ve Üniversiteye de yeni getirilmiş olan bir görevlinin desteği ile uygulanması engellenerek, beş asırdanberi bu sahada kurulmuş olan bir üniversitenin tarihi kütüphanesinin Taşlıtarla gibi, fakültelere ve kültür hareketlerine çok uzak kalan bir sahada yapılması teklif edildi.

UYUYAN KARAR

Bundan sonra bu onbeş kişilik heyet ve jüri tekrar toplandı. İmar Komisyonu Başkanlığından uzaklaştırılmış olan zatla Üniversiteden uzaklaştırılan görevlinin bir zamanlar ileri sürdükleri itirazlarının versiz olduğu ve böyle değerli bir kütüphanenin Süleymaniye, Beyazıt, Bâbüali gibi şehria kültür merkezinde inşasının çok uygun olduğunu tekrar karar altına aldı. Fakat bugün bence de meçhul olan sebeplerden dolayı hâlâ da uygulamaya geçilmedi.

Süleymaniye avlusuna bitişik, gaz ve duman yayan ve patlama tehlikesiyle camî için çok zararlı tesislerin kurulmasına bile izin veren bir belediyenin Beyazıt Meydanı gibi anıtlarla dolu olan ve bu anıtların özelliklerine tamamen uygun olduğu ve bunları tamamlayacağı en yetkili bir organ olan Anıtlar Komisyonunca tesbit edilen ve değer biçilmeyecek eserleri tehlikeden kurtaracak bir kütüphanenin yapılmasını yıllarca geciktiren bir zihniyet ve bu zihniyetin temsilcileri bugünkü durumdan sorumludur.

Sayın Rektörden bunların üzerine eğilmesini ve iş bu yönden aydınlatarak bir an önce gerçekleştirmesini bekleriz.

